Віолета Маценко

ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКІСТЬ»: СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ

Світ, в якому живе сучасна людина, динамічно і радикально змінюється. Ці зміни пов'язані з перетвореннями в сфері економіки, політики, соціальних відносин, культури і освіти. Відбувається переоцінка цінностей суспільства, втрата моральних ідеалів, на яких раніше виховувалося молоде покоління. Тому необхідною умовою становлення громадянського суспільства є формування та розвиток громадянськості. Становлення особистості, здатної орієнтуватися в складних і суперечливих умовах суспільної, політичної та економічної дійсності, готової до виконання основних соціальних функцій, до суспільно-перетворювальної діяльності – завдання, що стоїть перед сучасним суспільством та сучасною школою.

Проблема формування громадянськості була актуальною на всіх етапах розвитку суспільства. Наповнення терміну «громадянськість» змінювалося в залежності від соціального ладу держави, від пануючої ідеології, від релігійних або світських переконань, від рівня розвитку педагогічної науки, від поглядів і переконань людини.

Психолого-педагогічні аспекти формування громадянськості особистості досліджуються багатьма вітчизняними (М. Боришевський, П. Ігнатенко, О. Киричук, В. Крицька, М. Мицик, П. Омельченко, В. Оржеховська, М. Руденко, С. Рябова, Л. Снігур, О. Сухомлинська, І. Тараненко, К. Чорна та ін.) та закордонними вченими (В. Голованов, Л. Нікітіна, Ю. Нікіфоров, К. Потєхіна, А. Скаліна, С. Тетерський, Ю. Тимохін та ін.).

Так, на думку К. Потєхіної, громадянськість – це сформована система знань і відносин особистості до себе як громадянина, до громадянського суспільства, до держави і державних структур, до власних громадянських прав і обов'язків, що дозволяє їй успішно жити в умовах держави і громадянського суспільства, реалізовувати свої права і обов'язки в певному політичному та соціокультурному середовищі [3, с. 135].

Вчені Ю. Нікіфоров та А. Скаліна вважають громадянськість стрижнем особистості, навколо якого формуються всі інші її якості. В людини для становлення її як громадянина необхідно сформувати систему цінностей, ідей, в які вона може вірити, та орієнтацій в політичному середовищі, що дозволяють її адаптуватися в ньому. Формування громадянськості особистості на рівні індивіда являє собою перенесення вимог системи в структуру особистості, інтеріоризацію її ключових політико-культурних елементів [2, с. 191].

В поняття «громадянськість» вчені включають:

– розуміння своїх прав і свобод та вміння використовувати їх на

практиці в рамках поваги прав і свобод інших громадян;
– особисту відповідальність за свій вибір і свою поведінку, усвідомлення необхідних юридичних та моральних зобов'язань перед суспільством і державою;
– дієве і критичне ставлення до соціальної реальності на основі вільного особистого вибору, моральних переконань і спонукань, ідеалів рівноправності громадян і суверенітету народу у ставленні до влади;
– здатність вести позитивний діалог з владою, іншими громадянами і цивільними об'єднаннями;
– усвідомлення своєї громадянської ідентичності – приналежності до країни, суспільства і держави, їх правового, культурного та мовного простору [2, с. 189].

Отже, зміст поняття «громадянськість» включає в себе п'ять компонентів: патріотизм; законослухняність; суспільно-корисна діяльність; командна взаємодія; особистісний ріст [3, с. 134].

Процес формування громадянськості у минулі періоди розвитку суспільства зводився або до процесу морального виховання, або до процесів виховання взагалі. Дійсно, ядром поняття «громадянськість» є такі компоненти його змісту як правова і моральна культура, що виражається у відповідних вчинках, поведінці, діяльності. Однак, «громадянськість» і «моральність» не рівнозначні і тому не мають зводитися один до одного. За своїм обсягом поняття «громадянськість» ширше поняття «моральність». Бути моральною людиною не означає автоматично мати усвідомлену громадянську позицію, що виявляється у громадській діяльності, у ставленні до держави, Батьківщини.

Також варто зазначити, що процес формування громадянських прав, обов'язків і свобод, які включені до поняття «громадянськість», і процес формування громадянських якостей також не тотожні. Це пов'язане з тим, що самі права, обов'язки і свободи за минулі кілька століть зазнали дуже мало змін, що вказує на стабільність цих понять. Що стосується громадянських якостей, то вони постійно змінюються, наповнюючись новим змістом, з урахуванням мінливого світу [2, с. 190].

Вітчизняний вчений І. Бех серед найважливіших громадянських якостей виділяє такі: громадянська свідомість, почуття громадянської гідності, почуття громадянської відповідальності та обов'язку, громадянська мужність, прихильність до державних інтересів, суспільна ініціативність, громадянська дисциплінованість, національна гідність, готовність захищати Батьківщину, піклування про державну мову, про природу, правосвідомість, громадянська активність, вірність, політична воля, прихильність до загальнолюдських цінностей, повага до національних традицій, державний оптимізм [1].

Громадянськість, маючи складну інтегративну форму, претендує на

охоплення всіх якостей і здібностей, властивих особистостям: здатності до взаємодії з іншими заради спільних цілей, вміння підпорядкувати особисті інтереси загальним. Тому громадянськість може реалізовуватися як через розуміння громадянами цінності своїх свобод та обов'язків, так і через наявність вже сформованих громадянських якостей та цивільних відносин особистості.

Список використаних джерел

1. Бех І. Психолого-педагогічні умови виховання у молоді громадянськості / І. Бех // Громадянське виховання студентської молоді в умовах трансформації суспільства: зб. наук. ст.: за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Черкаси, 19–21 трав. 1998 р.). – Черкаси, 1998. – С. 23–27.
2. Никифоров Ю. О. понятии «гражданственность» / Ю. Никифоров, А. Скалина // Вестник Башкирского университета. – 2007. – Т. 12. – № 4. – С. 188–191.
3. Потехина Е. Н. Сущностные характеристики понятия «гражданственность»: современный контекст / Е. Н. Потехина // Международный научно-исследовательский журнал. – 2017. – № 11(65). – Ч. 2. – С. 130–137.

Світлана Машкаринець

КОРЕКЦІЙНО-ДИДАКТИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОГО КОМПОНЕНТА У ДОШКІЛЬНИКІВ

Основна освітня лінія Базового компоненту дошкільної освіти «Мовлення дитини» передбачає засвоєння дошкільниками культури мовлення спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях [1]. Разом з тим, мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички.

Результати спеціальних психолого-педагогічних досліджень Ю. Ф. Гаркуші, О. Є. Грибової, О. А. Дмитрієва, С. О. Ігнатьєвої, В. В. Коржевіної, О. В. Ковилової, І. С. Кривов'яз, О. А. Слинько, Л. Г. Соловйової, П. А. Харитонової засвідчують труднощі та відхилення у становленні комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Стан комунікації визначає загальну успішність пізнавального та особистісного розвитку дитини дошкільного віку. Зокрема, відомі науковці